

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUK KİTAPLARINDAKİ RESİMLERİN ÇOCUĞA GÖRELİĞİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF RELATIVITY OF PICTURES IN PRESCHOOL CHILDREN'S
BOOKS TO CHILDREN WITH RESPECT TO OPINIONS OF TEACHERS

Ayşegül ULUTAŞ¹

Öz

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuk kitaplarındaki resimlerin çocuğa göreliğinin öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesidir. Araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılında Malatya merkezde anaokullarında çalışan okul öncesi öğretmenleri oluşturmakta; örneklemini ise evren içerisinde uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 38 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Verileri elde etmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu; verileri analiz etmek için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan görüşme formu uzman görüşleri doğrultusunda şekillendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğu, resimlerin içeriği açıkça ortaya koyduğunu, resmin içeriğin en ince ayrıntısına kadar vurgu yaptığını, içerikle uyumlu, açık ve anlaşılır olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin, sanatsal değer resimlere yansıtıldığını, estetik kaygının ön planda tutulduğunu, sanatsal yanının ağır bastığını, resimlerin canlı olduğunu belirttikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, kitap, resim, çocuğa görelik.

Abstract

The objective of this study is to evaluate the relativity of pictures in preschool children's book to children with respect to opinions of teachers. While the population of the study consisted of the preschool teachers who are working at kindergartens in the center of Malatya in the school year of 2015-2016, its sample consisted of 30 preschool teachers selected from the population by using the method of criterion sampling. The semi-structured interview form will be used to obtain the data; whereas, the descriptive analysis method will be used to analyze the data. As a result of the study, it is foreseen that the majority of preschool students will state the fact that the pictures in children's books are more convenient to the age and developmental level of the child, the colors are more vivid and the pictures are more evident and will associate this result with today's advancing technologies and increasing awareness on children's literature.

Keywords: Preschool, book, picture, relativity to child.

¹ Yrd.Doç.Dr., İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, aysegul.ulutas@inonu.edu.tr

1. GİRİŞ

İnsanın eğitim hayatının tüm dönemlerinin temelini oluşturan okul öncesi dönem, çocuğun gelişiminin en hızlı olduğu dönemlerden biridir. Bu dönemde çocuğun çevresi genişlemekte, çevreyle etkileşime girmekte, ilgileri gelişmekte ve nitelikli bir eğitim ile gelişimi hızlanabilmektedir. Erken yaşlar, çocuğun çevredeki uyarıcılara en çok açık olduğu yaşlar olarak bilinir. Çocuklar belli bir potansiyel ile dünyaya gelmektedirler. Bu potansiyelin en üst sınırlara çıkarılmasında da çocuğun içinde bulunduğu çevrenin önemli rolü vardır. Çocukların öğrenmesini kolay ve kalıcı kılmada çevredeki uyarıcıların çok sayıda duyu organına hitap etmesi önemlidir. Günümüzde çocukların sessizce oturarak sadece kendilerine aktarılan bilgileri duymaları değil, görerek, dokunarak, konuşarak, paylaşarak öğrenmeleri kabul görmektedir. Okul öncesi dönemde özellikle görme duyusunun öğrenmede etkili olması, görsel yazın ile öğrenmelerine olanak sağlayan en önemli araçlardan biri olan resimli çocuk kitaplarına dikkati yoğunlaştırmaktadır (Uzuner Yurt, 2011; Demirel, 2010; Şimşek, 2007; Polat, 2010; Kutlu, 2011; Güven ve Efe Azkeskin, 2010).

Çocuk edebiyatının olmazsa olmazlarından olan çocuğa görelilik ilkesi, çocuğa sunulan her türlü edebî metnin dikkatli bir kontrol sürecinden geçirilmesini gerektirir. *"Çocuğa görelilik ilkesi, genel bir ifadeyle, çocuğun düşünme gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyabileceği dili ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duyu ve düşünce yönünden besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arıtılmış olan"* demektir (Demirel, 2010). Çocukluk döneminde çocukların gelişim özellikleri, ilgileri, merakları, keşfetme duyguları çocuk kitaplarında resimlerin varlığını zorunlu hale getirmektedir. Resimli kitaplar, 0-6 yaş arasındaki çocukların gelişimine katkıda bulunmak, onların okuma alışkanlığı kazanmasını sağlamak amacıyla hazırlanmış, büyük resimli ve az yazılı kitaplardır. Özellikle okul öncesi dönem çocukları için genellikle büyük boyda, her sayfanın dörtte üçünde resim, bazen de tamamen resimden oluşan kitaplar tercih edilir. Çocuklarla kurulan en yakın ilişki görsel dilin kullanıldığı resimlerle olur. Resimler, görsel birer öge olarak okuyan-izleyen açısından çok uyarıcı bir etkileşim ortamı oluşturmaktadır. Çocuklar okumayı bilmedikleri için resimler, kitabın anlaşılmasını ve kitaptan zevk almalarını sağlar. Kitabı resimleriyle değerlendirerek resme gerçekçi bir yaklaşımla yaklaşır. Çocuğun hayal gücünü ve yaratıcılığını harekete geçiren, gereksiz detaylardan arınmış, resimle metnin birbirini tamamladığı, sade, açık, tek başına bir olayı anlatabilecek güçte hazırlanmış resimli kitaplar çocukların yaş grubuna uygun seçilmelidir. Bu kitaplarda resim çok olduğundan çocukların dikkat sürelerini uzatır, dinleme ve neden-sonuç ilişkisi kurma becerisini geliştirir. Resimlerdeki figürler sevimli, ilgi çekici, birbiri ile uyumlu olmalıdır. Resim ile anlatılmak istenen konu, çocuğun yaşamında yer alan bir konu olmalı, çocuğa insanı ve doğayı sevdirebilmelidir (Uzuner Yurt, 2011; Abacı, 2003; Demirel, 2010). Resimli kitaplar, çocukların sözcük dağarcığını geliştirerek, dili kulanma cesaretlerini de artırmaktadır. Çocuğun bildiği sözcük ve figürlerden bilmediklerini çağrışım yoluyla açıklayabilmesine olanak sağlamaktadır. Bir olayı canlandıran resimlerin yerleri ara ara değiştirilerek çocuğa bu bütünlük içerisinde resimleri doğru yerlere koyma çalışması yaptırılabilir. Mantıklı ilgi kurma becerisi henüz gelişmemiş olan çocuk gördüğü nesne ve olayları birbirine bağlama yeteneği geliştirebilecektir (Seven, 2010). Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan resimli kitapların çocuğa göre olması gerektiği bilinmektedir. Çocukların yaşına, ilgi ve isteklerine, gelişim düzeylerine uygun şekilde hazırlanan resimli çocuk kitapları onların duyu, düşünce, davranış şekillenmesine katkı sağlayabilmektedir. Resimlendirmede önemli detaylar göz ardı edilmemelidir. Renk, kompozisyon, bakış açısı, baskı, alan, şekil ve çizgi kullanılması gereken başlıca sanatsal öğelerdir. Çocuklarla resim yoluyla iletişim kurmak söz konusu sanatsal öğelerin kullanılmasıyla mümkündür. Okul öncesi dönemde kitapla çocuk arasında

sevgi bağı oluşturmak, kitapta anlatılmak istenen konuyu renk, şekil, dil bütünlüğü içinde sunarak anlatımı zenginleştirmek için sanatçı duyarlılığıyla hazırlanmış resimler kullanılmalıdır (Sever, 2008; Işıtan ve Gönen, 2006). Okul öncesi dönemde çocuğa nitelikli bir eğitim sunulması, çocuğa görelilik ilkesi göz önünde bulundurularak çocuğun kendisini uygun görsel yapıtlarla desteklenmesinde, renkli bir dünyada yaşayan çocukların dünyalarının daha da renklendirilmesinde okul öncesi öğretmenlerine büyük görev düşmektedir. Öğretmen, her çocuğun farklı gelişimsel ve bireysel özelliklere, farklı yeterliklere sahip olduğunu dikkate alarak (Şahin, 2005; Dağlıoğlu, 2008) çocuklara sunulacak resimli kitapların çocuğa göre olup olmadığını değerlendirebilmelidir. Bu bilgiler doğrultusunda resimli kitap seçimi, kullanımı ve değerlendirmesinde okul öncesi öğretmen görüşlerinin belirlenmesinin farklı ölçütler geliştirmek açısından önemli olduğu düşünülmüştür. Yapılan araştırmalarda (Tuğrul, 2002; Kutlu, 2011; Kirici, 2008; Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009; House ve Rule, 2005; Tekin ve Tekin, 2006; Ganea, Pickard ve DeLoache, 2008) resimli çocuk kitaplarının incelenmesi ile ilgili çalışmaların olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde okul öncesi dönemde resimli çocuk kitaplarındaki resimlerin çocuğa göreliliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirildiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca araştırmada elde edilen bulguların eğitimciler, araştırmacılara, ebeveynlere dönütler sağlayarak eğitim hizmetlerinin eğitim veren kişi bakımından geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına fırsatlar sunacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuk kitaplarındaki resimlerin çocuğa göreliliğinin öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Öğretmenler;

1. Okul öncesi dönem resimli çocuk kitaplarını nasıl değerlendirmektedirler?
2. Okul öncesi dönemdeki çocuklar için resimli kitap seçimini nasıl yapmaktadırlar?
3. Okul öncesi dönem resimli çocuk kitaplarında yer alan resimleri çocuğa görelilik bakımından nasıl değerlendirmektedirler?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin toplanması, verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır. Görüşme ise insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan güçlü bir yöntemdir. Görüşme tekniği, yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak sınıflandırılmaktadır. Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, sahip olduğu belli düzeydeki esnekliğinden ve belli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olduğundan (Yıldırım ve Şimşek, 2008) araştırmalarda sıklıkla tercih edilmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmede görüşme formunun yarısı yapılandırılmış yarısı da yarı yapılandırılmış şekilde oluşturulur. Görüşme sırasında verilen tepkilere göre açık uçlu sorular eklenerek form esnek biçimde hazırlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Karasar, 2008).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Malatya il merkezinde çalışmakta olan okul öncesi öğretmenleri oluşturmakta; örneklemini ise evren içerisinde uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 38 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. İş gücü ve zaman sınırlılıkları ile kolay ulaşılabilirlikten dolayı örneklem seçiminde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcı öğretmenlerin 23'ü bayan, 15'i erkektir. 18'i 1-5 yıl, 12'u 6-10 yıl, 8'i 11 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahiptir.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, okul öncesi öğretmenlerine yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Form, araştırmanın amaçları ve alan yazındaki bilgiler doğrultusunda okul öncesi öğretmenleri için hazırlanmıştır. Görüşme formunda öğretmenlerin kitaplardaki resimleri nasıl değerlendirdikleri, kitap seçimini resim bakımından nasıl yaptıkları ve resimleri çocuğa görelilik bakımından nasıl değerlendirdikleri konuları ile ilgili sorular yer almaktadır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme sorularının hazırlanmasında soruların kolaylıkla anlaşılması ve çok boyutlu olmaması, katılımcıyı yönlendirici olmaması (Bogdan ve Biklen, 2003) gibi ilkelere dikkat edilmiştir. Görüşme formu, amaca hizmet etme düzeyi, anlaşılabilirliği, açıklığı ve uygulanabilirliğini kontrol etmek amacıyla okul öncesi eğitim ve çocuk gelişimi alanında beş uzmanın görüşüne sunulmuştur. Sorulara uzmanların görüşleri doğrultusunda son şekli verilmiştir. Önce beş okul öncesi öğretmeni ile ön uygulama gerçekleştirilmiş ve herhangi bir sorun yaşanmadığı görülmüştür. Araştırma verileri öğretmenlerden randevu alınarak toplanmıştır. Sorular her bir katılımcıya aynı sözcüklerle ve aynı anlama gelen cümleler şeklinde yöneltilmiştir. Öğretmenlerin çoğu ses kaydı kullanımına izin vermemiştir. Yapılan görüşmelerin süresi uzun tutularak iç geçerlik (inandırıcılık) sağlanmaya çalışılmıştır. Verilerin inandırıcılığını artırmak için toplanan verilerden elde edilen bulguların tutarlılığı kontrol edilmiştir. Görüşme sırasında gerektiğinde ek sorular sorulmuş ve katılımcıların ek açıklamalar yapmasına fırsat sağlanmıştır. Öğretmenlerin görüşlerinde doğrudan alıntılar yapılarak da çalışmanın inandırıcılığı yükseltilmeye çalışılmıştır. Araştırma sürecince yapılan işlemler ayrıntılı şekilde betimlenerek çalışmanın dış geçerliği (aktarılabirliği) sağlanmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda veriler kayıt altına alınarak çözümlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz tekniğine göre analiz edilen bilgiler, daha önceden belirlenen temalara göre yorumlanır ve düzenlenir (Şimşek ve Yıldırım, 2005). Bu araştırmada elde edilen veriler; resim-içerik ilişkisi, renk ve resim-mantıksal ilgi kurma temaları doğrultusunda düzenlenmiş ve tanımlanmıştır. Daha sonra bu betimlemelerden yola çıkılarak yorumlar yapılmıştır. Betimsel analizde, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla elde edilen veriler farklı araştırmacılar tarafından ayrı ayrı ve bireysel olarak kodlanmış ve analiz edilmiştir. Kodlayıcılar belirlenirken alana ve çocuk edebiyatı ile ilgili literatüre hâkim araştırmacılar olmalarına dikkat edilmiştir. Üç araştırmacı tarafından sağlanan kodlayıcı uyumu %80 olarak hesaplanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular temalara göre gruplandırılarak sunulmuştur. Görüşme sonrasında yapılan betimsel analiz sonucunda ortaya çıkan temalar

"Resim ve İçerik", "Renk", "Resim ve Mantıksal İlgi Kurma" olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan temalar aşağıda verilmiştir.

Resim ve İçerik

Okul öncesi dönem çocuk kitaplarındaki resimleri nasıl değerlendiriyorsunuz, şeklinde sorulan soruya okul öncesi öğretmenlerinin bir kısmı kitaplardaki resimlerle içeriğin anlamlı bir bütün oluşturulmaması, çocukların resimlere bakınca kitapta anlatılmak isteneni yorumlamada ya da anlamlandırmada sıkıntı yaşaması, resimlerin içerik için yetersiz ve geri planda olması, resmin içeriğin yanlış yorumlanmasına veya yorumlanamamasına neden olması, anlaşılır olmaması, konularında benzer görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %68'i ise resimlerin içeriği açıkça ortaya koyduğunu, resmin içeriğin en ince ayrıntısına kadar vurgu yaptığını, içerikle uyumlu, açık ve anlaşılır olduğunu, anlatılanlarla resimlerin genellikle uyumlu olduğunu, çocukların içeriği anlamalarını desteklediğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yarısından fazlası teknolojinin gelişmesine bağlı olarak özellikle son zamanlarda yazılan ve düzenlenen kitapların öncekilere nazaran resim ve içerik uyumu bakımından daha yeterli olduğunu vurgulamıştır. Bu temaya ilişkin öğretmenler tarafından vurgulanan bazı görüşler şöyledir: *"Bazı kitaplarda yer alan resimlerde içerik en ince ayrıntısına kadar var. Çocuklar resmin her bir ayrıntısını inceleyerek kitabın içeriğini anlatabiliyor."*, *"Anlatılanlarla resimlerin uyumlu bir biçimde ilerlemesi kitapta bir bütünlük oluşturmaktadır."*, *"Kitaplarda genellikle içerikle uyumlu, anlaşılır ve açık resimler kullanılıyor."*, *"Resimler temalarla uyumsuz, bağlantı kopuk. İçerik ve resim uyumu yok. Bazı resimlerin neyi anlattığı dâhi anlaşılmıyor."*, *"Anasınıflarında okuduğum birçok kitabın resimleri ile yazısı arasında bir bağlantı yok."* Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde tamamına yakınının resim ve içerik uyumuna odaklandığı, bu uyum konusunda genellikle olumlu görüşler bildirdikleri görülmektedir. Resim ve içerik uyumuna ilişkin olumlu görüşlerin fazlalığı; gelişen teknoloji ile birlikte çocuk kitaplarındaki niteliğin artması, çocuk kitapları konusunda farkındalığın gelişmiş olması, farklı yayınevleri arasındaki daha çok tercih edilmeye dönük rekabet ile açıklanabilir.

Renk

Katılımcı öğretmenler çocuk kitaplarında önemli bir yeri olan resimlerin renkleri ile ilgili farklı görüşler belirtmişlerdir. Öğretmenlerin dördü çocuk kitaplarında yer alan resimlerdeki renklerin soluk olduğu, canlı olmadığı, çocukların yaşına uygun olmadığı, resimlerde ara renklerin ana renklerden daha fazla kullanıldığı ve renklerin ilgi çekmediği yönünde ortak görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı ise renklerin çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına göre belirlenmediğini, estetik kaygının ön planda tutulmadığını, renklerin baskı sırasında karışabildiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların yarısından fazlası estetik görünüm için sanatsal değer resimlere yansıtıldığını, estetik kaygının ön planda tutulduğunu, sanatsal yanının ağır bastığını, resimlerin canlı, parlak ve çocukların ilgisini çekecek nitelikte olduğunu, rengarenk bir görünüm olduğunu, renklerin birbiri ile uyumlu olduğunu vurgulamışlardır. Renk temasına ilişkin bazı öğretmen görüşleri şöyledir: *"Yabancı yayınevlerinin çıkardığı kitaplarda yer alan resimler renk bakımından daha nitelikli. Çocukların görsel okuma yapabilmesine olanak sağlıyor. Renkleri genelde canlı ve açık."*, *"Resimlerdeki renkler uygun değil. Sadece bazı yayınevleri renklere önem veriyor. Onların dışındakiler uyumsuz, karışık renkler kullanıyorlar."*, *"Resimler genellikle canlı renklerle hazırlanmış ve dikkat çekicidir."*, *"Resimlerde renk uyumu ve tonu uygun değil. Ara renkler ana renklerden daha fazla kullanılıyor."*, *"Rengarenk, canlı resimler kullanılıyor. Bu da çocukların ilgisini çekiyor; çünkü çocukların kitaplarla ilgili ilk izlenimlerinde resimlerde kullanılan renklerin önemi büyük."*, *"Kitaplarda genellikle içerik daha önemli görüldüğünden resimler gözardı ediliyor. Sadece belli başlı yayınevleri resimle içerik uyumunu göz önünde"*

bulunduruyor.", *"Resimlerin daha canlı veya daha parlak olmasından ziyade çocuklara hitap etmesi, farklı uyarıcılar sağlaması gerektiğini düşünüyorum."* Okul öncesi öğretmenlerinin kitaplarda yer alan resimlerde kullanılan renklere ilişkin görüşleri incelendiğinde daha çok canlılığa, açıklığa, ilgi çekiciliğe ve çocukta merak duygusu uyandırmaya odaklandıkları görülmektedir.

Resim ve Mantıksal İlgi Kurma

Okul öncesi dönem kitaplarında yer alan resimlerin çocuğa göreliğine ilişkin öğretmenlerin tamamına yakını resimlerle konunun yansıtılmasına ilişkin benzer cevaplar vermişlerdir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar okumaya henüz başlamadığından onların resimlere bakarak konuyu mantıklı çerçevede yorumlayabilmeleri, çocuğun gelişim özelliklerini bilen bir ressam tarafından hazırlanan resimlerin çocuklar tarafından benzer doğrultuda açıklanabileceği öğretmenlerin yarıya yakını tarafından vurgulanmıştır. Bir kısım öğretmen resimlerin tek başına çocuklara istenen mesajı verdiğini, anlatılan konuyu aktarmada yeterli olduğunu, resim yoluyla çocukların konuyla bağlantılı açıklamalar yapabildiğini ileri sürmüştür. Öğretmenlerin yarıya yakını resimlerin çocuğun hayal gücünü harekete geçirmediğini, sanatsal değeri olmayan resimlerin çocukların resimden birden fazla anlam çıkarabilmelerine neden olduğunu, çocuğun gelişimine uygun olmadığını, çizimlerin konuyu yorumlamada yetersiz kaldığını, bazı yayınevlerinin resim-mantıksal ilgi kurma konusunda özensiz davranıldığını, gerçekçi resimlerin yok denecek kadar az olmasının da çocukların resimlerden anlam çıkarmasını dolayısıyla yaratıcılığını engellediğini dile getirmişlerdir. Resim ve Mantıksal İlgi Kurma temasına ilişkin bazı öğretmen görüşleri şöyledir: *"Çocuklar genellikle resimlere bakarak olayları anlatabilmekteler."*, *"Çocuklar okumayı bilmedikleri halde resimlerden yola çıkarak olay örgüsü hakkında ortak fikir oluşturabilmektedir. Bu da onların yaratıcılığını ve hayal gücünü geliştiriyor."*, *"Resimler çok karışık olmamalıdır. Çocukların anlayabileceği seviyede olmalıdır. Resimler net ve anlaşılır olmalıdır. Çocuğa hitap etmelidir. Çocuk kendisine hikaye okunmadan resim yoluyla fikir yürütebilmelidir; ancak benim rastladığım kitapların çoğu böyle değil."*, *"Çocuk kitaplarındaki resimler sadece göze hitap ediyor, çocukların resimlerden istenen anlamları çıkarması çok zor. Resimler çocuğa bir şey kazandırmıyor; çünkü çocuğun hayal dünyasını ve yaratıcılığını geliştirmeye yöneik resimli kitaplar piyasada yok denecek kadar az."* Katılımcıların görüşlerine göre resimlere bakarak çocukların fikir yürütebilmesi, yaratıcılığının ve hayal gücünün gelişmesi zor görünmektedir. Özellikle okul öncesi dönemde çocukların gelişim özellikleri, ilgileri ve merakları resimleri gerekli kıldığından resimlerden anlam çıkarmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Çocukların öğrenme gereksinimini estetik yolla karşılayan resimlerin metin kadar önemli olduğu, çocuğun gelişiminde rol oynadığı, tek başına bir ya da birden çok mesajı tüm çocukların benzer şekilde alabilmesine olanak sağladığı da öğretmen görüşleri doğrultusunda ifade edilebilir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Okul öncesi öğretmenlerinin resimli çocuk kitaplarında yer alan resimlerin çocuğa göreliğine ilişkin görüşlerini belirlemeyi konu alan bu çalışmada resim-içerik uyumuna yönelik alınan cevaplara göre görüşlerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğunun resimlerin içeriği açıkça ortaya koyduğunu, resmin içeriğin en ince ayrıntısına kadar vurgu yaptığını, içerikle uyumlu, açık ve anlaşılır olduğunu belirttikleri; sanatsal değer resimlere yansıtıldığını, estetik kaygının ön planda tutulduğunu, sanatsal yanının ağır bastığını, resimlerin canlı olduğunu belirttikleri görülmüştür. Ayrıca katılımcıların resimlerin tek başına çocuklara istenen mesajı verdiğini, anlatılan konuyu aktarmada yeterli olduğunu, resim yoluyla çocukların konuyla bağlantılı açıklamalar yapabildiğini ifade ettikleri de saptanmıştır. Resimli çocuk kitaplarındaki çocuğa yönelik

çocuğun yaş özellikleri, toplumsal ve sosyal etmenler, psikolojik ve biyolojik gelişim gibi unsurlardan etkilenmektedir (Özer, 2006). Demircan (2006) tarafından TÜBİTAK çocuk kitapları üzerinde yapılan çalışmada; çocuklar için hazırlanmış kitapların resim-içerik uyumunun yüksek olduğu belirlenmiştir. Metinlerin içeriğine uygun ve çocuk dünyasına hitap eden resimlerin kitaplarda yer alması (Bulut ve Kuşdemir, 2013) bilgisi bu bulguyu desteklemektedir. Özgider (2010) Türkiye ve İngiltere’de çok satan çocuk kitaplarını karşılaştırdığı çalışmasında metin-resim ilişkisi açısından metinlerle resimler arasında anlamsal ve görsel olarak genellikle bütünlük olduğu, kitaplarda kullanılan mizah öğesinin resimlerle desteklendiği tespit edilmiştir. Çocuk kitaplarındaki resimlendirmelerin konuya göre açıklayıcı, eğlendirici, güldürücü, sevimli ve yorumlayıcı olması gerektiği bunun yanında ideal olarak resmedilmiş bir çocuk kitabının çocukları zihinsel ve duygusal yönden desteklediği de ifade edilmektedir (Kara, 2012; Ünlü Çetin ve Cir, 2016). Çocukların bilişsel, sosyal, dil gelişimi, kişilik gelişimi gibi birçok alanda gelişimi ve öğrenmesi için resimli kitaplar büyük önem taşımaktadır (Gönen, Aydos, Şentürk, Karaca, Kahraman ve Tuna, 2013). Günümüzde öğretmenlerin çocuklara sunmayı amaçladıkları değerlere ve özellikle kişilik gelişimine uygun resimli kitapların yayınlanmasına özen gösterilmektedir. Çocukta oluşturulması amaçlanan güçlü yapıya katkı sağlayacak her bir tuğla dünyada basılan kitaplarda çocukların karakter gelişimini güçlendirmektedir (Young, Hadaway ve Ward, 2013). Çocuk kitaplarında resimler ve içerik arasındaki uyumsuzluk çocuğun kitaba olan ilgisini de azaltacağı, bu nedenle çocuk kitaplarındaki resimlerin çocuklar açısından ilgi çekici olması gerektiği vurgulanmaktadır (Sever, 1995; Kara, 2012). Veziroğlu ve Gönen (2012) tarafından 250 çocuk kitabının incelenmesi ile yapılan çalışmada çocuk kitaplarının okul öncesi eğitim programındaki kazanımların karşılanması konusunda yetersiz olduğu belirlenmiştir. Tuğrul ve Feyman (2006) okul öncesi çocukları için hazırlanan resimli çocuk kitaplarını incelemiş ve farklı temalarda konular içeren kitapların metin ve resimlerinin çocukları akıl yürütme, ilişki kurma ve mantığı geliştirme yönleri açısından desteklemesi gerektiği ifade etmişlerdir. Erdal (2006) ise Milli Eğitim Bakanlığı yayınları olan çocuk kitaplarını değerlendirmiş ve bu kitaplarda metin ve resim arasındaki ilişkinin yeterli olmadığı, kullanılan resimlerin sanatsal yönden yetersiz olduğu belirtilmiştir. Bilgin (2011)’e göre çocuk sürekli değişen ve gelişen bir varlık olduğundan çocuğun ruh hali de hızla değişimler göstermektedir. Çocuğun sanatsal gelişimi yaptığı resimlerde gözlemlenir; ayrıca resimli kitaplarda sunulan sanat ürünleri ile gelişir. Işıtan ve Gönen (2006) ise resimli çocuk kitaplarını benlik kavramı yönünden ele almışlar ve resimli çocuk kitaplarının yalnızca eğlendirici ve bilgi verici olmasının yeterli olmayacağını aynı zamanda çocukların benlik gelişimlerini de destekleyici nitelikte olması gerektiğini vurgulamışlardır. Nitelikli bir şekilde hazırlanan resimli çocuk kitapları onların kişilik gelişiminin sanat ve edebiyat alanlarında desteklenmesine olanak sunmaktadır (Kaya, 2006).

Sonuç olarak okulöncesi dönem çocukları için hazırlanan resimli çocuk kitaplarında renklerin nasıl kullanıldığı, kitapta yer alan resim ile içerik arasında ilişki olup olmadığı, resim ile mantıksal ilgi kurulabilmesi gibi unsurlar bu kitapların çocuğa göreliğini doğrudan etkilemektedir. Resimli çocuk kitaplarının çocuklar açısından etkililiğini arttırabilmek için hazırlanacak kitaplarda hedef kitlenin özelliklerinin iyi belirlenmesi önemli bir unsur. Çocukların dönemsel özellikleri dikkate alınarak kitaplardaki renk ve resim seçiminin yapılması bu kitapları çocuklar açısından daha çekici hale getirecektir. Kitapların metinlerini hazırlayan kadar resimlerini oluşturan kişilerinde çocukların gelişimsel özellikleri hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalarda ise kitaplardaki renk ve karakter seçiminin çocuklar üzerindeki etkileri ile resim ve metin arasındaki uyumun kitabın anlaşılabilirliği ile olan ilişkisini belirlemeye yönelik yapılacak çalışmalar yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abacı, O. (2003). Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. Resimli çocuk kitapları ve görsel algı. Erken Çocuklukta. (Müzeyyen Sevinç, Ed.). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bilgin, H. (2011). 5-6 yaş çocuklarına yönelik 1990-2010 yılları arasında basılan resimli kitapların çocuğa görelilik kavramına göre incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. (2003). Qualitative research for education: an introduction the theories and methods. NewYork: Pearson Education Group.
- Bulut, P. ve Kuşdemir, Y. (2013). Tübitak tarafından yayınlanan çocuk kitaplarının içerik özelliklerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(12), 215-226.
- Dağlıoğlu, H. E. (2008). Okul öncesi öğretmeninin özellikleri ve okul öncesi eğitime öğretmen yetiştirme. (G. Haktanır Ed.), Okul öncesi eğitime giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dağlıoğlu, H. E. ve Çakmak Ç., Ö. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*. 23(3), 510-534.
- Demircan, C. (2006). TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27.
- Demirel, Ş. (2010). Çocuk, çocuğun gelişim özellikleri, ihtiyaçları ve ilgi alanları. (Şener Demirel, Ed.), Edebî metinlerle çocuk edebiyatı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dilidüzgün, S. (2008). Okul öncesinde çocuk edebiyatı. "Okul öncesi çocuk anlatıları". (Güneş, Z, Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Erdal, G. (2006). Milli eğitim bakanlığı yayınları çocuk kitaplarının resimlerine genel bakış, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı, 405-412.
- Ganea, P. A., Pickard, M. B., ve DeLoache, J.S. (2008). Transfer between picture books and the real world by very young children. *Journal of Cognition and Development*. 9 (1), 46-66.
- Gönen, M., Aydos, E. H., Şentürk, Ç., Karaca, G., Kahraman, N. C. ve Tuna, P. (2013). Resimli çocuk kitaplarının içerik ve fiziki özelliklerinin incelenmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 111-123.
- Güven, G. ve Efe Azkeskin, K. (2010). Erken çocukluk eğitimi ve okul öncesi eğitim. (İbrahim H. Diken, Ed.), Erken çocukluk eğitimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- House, C. A., ve Rule, A. C. (2005). Preschoolers' ideas of what makes a picture book illustration beautiful. *Early Childhood Education Journal*. 32(5), 283-290.
- Işıtan, S. ve Gönen, M. (2006). Resimli çocuk kitaplarının benlik kavramı ile ilgili konuları içermesi yönünden incelenmesi, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı, 413-420.
- Karasar, N. (2008). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kara, C. (2012). Çocuk kitabı seçiminde resimlemelerle ilgili olarak ebeveynin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar, *Batman University Journal of Life Sciences*, 1(1), 225-232.
- Kaya, İ. (2006). Çocuk kitabı resimlerinde estetik boyut, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı, 421-424.

- Kırıcı, M. (2008). 6 yaş grubu çocukların geri anlatımlarında resimli ve resimsiz kitap okumanın etkisinin incelenmesi. III. Ulusal Okulöncesi Eğitimi Öğrenci Kongresinde sunulan bildiri, 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kutlu, S. (2011). Okul öncesi çocuk edebiyatı yapıtlarındaki resimlerin çocuğa göreliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Eskişehir İli Örneği). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Özer, A. (2006). Çocuk kitaplarındaki resimlerin “çocuğa göreliği”, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı, 425-432.
- Özgider, S.D. (2010). Türkiye ve İngiltere’de çok satılan çocuk kitaplarının biçimsel ve içerik özellikleri açısından karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Polat, Ö. (2010). Aktif öğrenme. (Rengin Zembat, Ed.), Okul öncesinde özel öğretim yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Seven, S. (2010). Çocuk kitapları. (Şener Demirel, Ed.), Edebî metinlerle çocuk edebiyatı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sever, S. (2008). Çocuk ve edebiyat. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler, *Abece*, (107), 14-15.
- Şahin, E. (2005). Okul öncesi eğitim öğretmen adayları ve öğretmenleri için uygulama kılavuzu. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2007). Çocuk edebiyatı. Konya: Suna Yayınları.
- Tekin, A. K., ve Tekin, G. (2006). Parents' knowledge level about the picture books they use for children. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 159–168.
- Tuğrul, B. (2002). 4-10 yaş grubunda çocukları olan ailelerin çocuk kitapları hakkındaki görüşlerinin ve tutumlarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 21-30.
- Tuğrul, B. ve Feyman, N. (2006). Okul öncesi çocukları için hazırlanmış resimli öykü kitaplarında kullanılan temalar, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı, 287-392.
- Ünlü Çetin, Ş. ve Cir, Ö. (2016). Farklı kültürlerdeki çocuk kitaplarının resimlendirme tekniklerinin ve görsel özelliklerinin incelenmesi, *Başkent University Journal Of Education*, 3(1), 1-12.
- Veziroğlu, M. ve Gönen, M. (2012). Review of the eligibility of picture books to the acquisitions of the preschool education program of the ministry of national education. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 226-238.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Young, T. A., Hadaway, N. L., ve Ward, B. A. (2013). International children's trade books: Building blocks for character education. *Childhood Education*, 89(6), 379-386.